

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. В умовах глобалізації екологічне питання є одним з найбільш обговорюваних на сьогодні. Взаємодія природи і суспільства у XX-XXI століттях набула планетарного масштабу. Це означає, що на Землі практично не залишилось місць, де б не відчувалось антропогенного впливу. При цьому вплив на природу попередніх поколінь негативно відбивається на теперішній генерації. Варто згадати дві Світові війни, розробку ядерної зброї Сполученими Штатами Америки та її використання проти японців у містах Хіросіма та Нагасаки у 1945 році, створення біологічної та хімічної зброї, Холодну війну між США та Росією, у якій відбувалась гонка озброєнь, впровадження активного використання пластику, виробів, а також наймасштабніша техногенна катастрофа XX століття – аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Саме це змусило людство визнати існування екологічних проблем сучасності. Ставлення людей до них на пряму визначається рівнем екологічної свідомості та екологічної культури.

Стан дослідження проблеми. Впродовж багатьох років проблеми екології неабияк непокоїли людство. Серед найвідоміших вчених, які внесли свій вагомий вклад у дослідження феномену екологічної свідомості можна виділити як українських, так і зарубіжних науковців, а саме: С. Папаренко, В. Березін, Н. Кожина, В. Борейко, Р. Чигур, С. Милованов, Ч. Адамс, Б. Келлер, І. Браун-Бланке, Р. Макартур, Д. Хатчінсон, А. Несс та інші.

Метою дослідження є аналіз філософських аспектів стану екологічної свідомості молоді, висвітлення основних проблем глобальної екологічної кризи людства.

Об'єктом дослідження є соціально-філософський вплив людини на довкілля та їх взаємодія.

Предметом дослідження є екологічна культура та її вплив на формування екологічної свідомості молоді.

Варто усвідомовити, що сьогоденний стан екології є причиною занепокоєння як всесвітньо-відомих екологічних організацій (Greenpeace, WWF, Global Nest та ін.), так і звичайних жителів Землі. Озонові діри, забруднення Світового океану нафтопродуктами та пластиком, відходами, зменшення запасів корисних копалин, знищення рослин і тварин, хімічне засмічення ґрунту, масова вирубка лісів та кислотні опади – далеко не всі екологічні проблеми людства. Саме споживацький, прагматичний підхід людини до характеристики системи «природа-суспільство» призвів до загострення екологічної кризи [1].

Засоби вирішення кризової ситуації у відносинах суспільства і природи необхідно шукати в самих причинах її виникнення. Особливості людської діяльності породжують сучасну кризу у взаємовідносинах суспільства та природи і вони ж дають головні передумови для уникнення глобальної екологічної катастрофи.

Норвезький вчений-філософ, еколог, альпініст, Арне Несс, розробив концепцію нової парадигми екологічного мислення під назвою «глибинна екологія». Він вважав, що замість реформи існуючого суспільства необхідна сутнісна, глибинна переорієнтація цивілізації. На його думку, глибинна екологія означає піднесення від науки до мудрості. Це усвідомлення того, що Земля – жива, і кожен із нас є невід'ємною її частиною. «Глибинна екологія не пропонує зведення законів, етичних норм або правил поведінки. Вона орієнтує нас на самопізнання, на більш повну самореалізацію, на інтуїтивне осягнення істини, що світ усередині нас і світ зовні – це одне ціле. Людське «Я» стає відкритим і включає в себе цілий світ» [3, с. 4-5].

Принципи глибинної екології за Арне Нессом:

Благо і процвітання всього життя на Землі мають багато цінностей. Вони не залежать від своєї корисності для людей; Багатство і різноманітність життєвих форм сприяють реалізації цих цінностей і є цінними самі по собі;

Люди не мають права зменшувати багатство і різноманітність життя, за винятком тих випадків, коли виникають потреби для збереження власного виду;

Процвітання людського життя і культури, як і процвітання життя інших істот, вимагає значного скорочення населення людей;

Нинішня втручання людини у природний світ надмірне, і ситуація швидко погіршується;

Необхідно змінити політику і дієвий вплив на базисні політичні, технологічні й ідеологічні структури;

Ідеологічні зміни – суть, головним чином, зміни в оцінці якості життя, життя з відчуттям внутрішньої цінності всієї природи, а не прихильності до все більш високих споживчих стандартів;

Той, хто готовий прийняти ці принципи, повинен прямо або опосередковано намагатися втілювати їх у життя [7, с. 102-103].

Екологічна свідомість людини формується ще з ранніх років життя. Дуже важливо, щоб саме у молодому віці у особи з'явилось розуміння глобальної небезпеки екологічних проблем, тісного взаємозв'язку усіх природних процесів, необхідності захисту довкілля, покращення його стану та раціонального використання природних ресурсів. На жаль, рівень екологічної свідомості молоді сьогодні є недостатньо високим, щоб зрозуміти усю глобальність екологічної кризи. Для його підвищення необхідно впроваджувати заходи неформальної екологічної освіти.

Враховуючи те, що сучасна молодь значну кількість часу проводить у мережі Інтернет, а особливо – в соціальних мережах, то, відповідно, ці освітні процеси повинні відбуватись саме там. Наприклад, майже перед кожним роликком на найвідомішому у світі відеохостингу під назвою Youtube з'являється реклама. У переважній більшості вона спрямована на споживацькі потреби людини. Рекламується буквально все, починаючи від брендів одягу, закінчуючи відомими людьми. В тому числі і речі, які великою мірою шкодять стану екології, але дуже рідко там з'являється будь-яка згадка про глобальні проблеми людства, а також соціальна реклама, спрямована на висвітлення проблем природи. Тому, одним із способів

ефективного підвищення стану екологічної свідомості може бути поширення соціальної реклами, яка демонструватиме екологічну кризу нашого часу.

Яскравим прикладом високого рівня екологічної свідомості для молоді є відомий у всьому світі американський мільярдер, вчений, винахідник, інженер та програміст – Ілон Маск. Окрім того, що він є власником компанії світового значення, таких як: PayPal, SpaceX, SolarCity та інших, Маск також займає посаду генерального директора автоконцерну Tesla Motors. Він виготовляє екологічно чисті автомобілі, які працюють на електричних акумуляторах і не потребують заправки традиційними видами палива (бензин, дизпаливо, газ), а тому і не викидають в атмосферу шкідливих вихлопів.

Також Ілон Маск пропонує широке використання сонячних панелей для вироблення електроенергії, замість роботи ТЕС, випари яких шкодять екології. Одна з його компаній, SolarCity, якраз займається їх виготовленням. «Може, я в дитинстві читав забагато коміксів. У коміксах завжди йдеться про порятунок світу. Мені здалося, що треба робити світ кращим, тому що протилежне не має сенсу. Довготермінова і гранична ціль – Святий Грааль – ми можемо зробити життя мультипланетарним... Звучить трохи фантастично, але це відбудеться. Ми робимо прогрес на шляху великої філософської мети, будуючи одночасно мішний бізнес», – каже Ілон Маск [8].

Не менш важливим засобом підвищення рівня екологічної свідомості та культури серед молоді є ЗМІ. Щодня молоді люди дізнаються новини через Інтернет-ресурси, телебачення, радіо тощо. Інакше кажучи, засоби масової інформації забезпечують «колір і звук» екологічній проблемі [5, с. 114]. Зі свого досвіду ми можемо сказати, що питання екологічної кризи в цих джерелах інформації піднімаються не так часто, як би цього хотілося. Враховуючи те, що значна частина ЗМІ контролюються саме державою, то це означає, що саме від її політики буде залежати висвітлення проблемних питань екології.

Однак сама по собі наявність екологічної свідомості не є достатньою умовою для того, що матеріальні, створені науковотехнічною революцією та третьою технологічною революцією передумови змогли перетворити свої потенційні можливості в області ліквідації глобальної екологічної в доконаний факт.

Наявність певних знань, уявлень, ще не гарантує відповідну поведінку [5]. Екологічна поведінка неможлива без екологічної культури та екологічної відповідальності. Відомо, що природне середовище формує культуру, яка, таким чином, є екологічно детермінованим явищем. Визначень культури багато. Вважається, що екологічна культура як частина загальнолюдської культури визначає характер відносин між людиною і соціопрродним середовищем, проявляється у системі вартісних орієнтацій, що мотивують екологічно обґрунтовану (екологічно своєрідну) діяльність, і реалізується в усіх видах і результатах людської діяльності, що зв'язані з пізнанням, використанням і науково обґрунтованим перетворенням природи і суспільства [6].

Філософське осмислення ситуації дозволяє вважати, що цивілізаційні проблеми мають антропологічний характер і зв'язані з філософією і психологією технократичного суспільства. Чисельні дослідження показують, що споживацьке мислення людини, яке формувалося тисячоліттями, роздвоєння колись єдиної культури, дисгармонія в розвитку її окремих частин, дегуманізація і технократизм – ті глибинні причини, які лежать в основі кризи відносин в системі «суспільство-людина-природа», а решта – забруднення навколишнього середовища, збереження біорозмаїття, могутній антропогенний вплив на ландшафт – лише наслідок. Екологічна криза – не перш за все криза світогляду, мислення і свідомості, криза особистості, яка ставить свої індивідуальні пріоритети понад усе, і криза цього взірця культури [1; 4].

Висновки. Ми повинні зрозуміти, що людина – це частина природи, її призначення – пізнати закони, за якими живе й розвивається природа, і в своїх діях керуватися цими законами; зрозуміти необхідність збереження усього розмаїття життя; розкрити сутність екологічних катаклізмів, що відбуваються, зрозуміти сучасні проблеми екології й усвідомити їх актуальність як для усього людства, так і для кожної людини окремо, викликати прагнення брати особисту участь в подоланні екологічної кризи, в рішенні екологічних проблем.

Література

1. Варго О. М. Екологічна свідомість як умова становлення екологічного суспільства автореф. дис. канд. філософ. наук: 09.00.03. Харків, 2006. 17 с.
2. Кисельов М. М., Деркач В. Л., Толстоухов А. В. та ін. Концептуальні виміри екологічної свідомості. – Київ, 2003. С. 70-156.
3. Нэсс А., «Менталитет будущего» / Карельская экологическая газета «Зелёный лист», 2009, № 1(94), перепечатка с норвежской газеты «Dagladet» от 22 января 2007.
4. Платонов Г. В. Диалектика взаимодействия общества и природы. – Москва, 1989. С. 168-177.
5. Сидоренко Л. І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси: Навч. посібник. Київ, 2002. С. 134-141.
6. Черноморденко І. Процес екологізації як сутнісний елемент трансформації суспільства. Схід. – 2009. – № 4 (95). С. 115.
7. Naess, A., Interpretation and Preciseness: A Contribution to the Theory of Communication, 1953.
8. Vance A., Elon Musk: Tesla, SpaceX, and the Quest to the fantastic future, 2017.
9. Гнасевиц Н. В., Сороківський М. Проблема зміни цінностей у глобалізованому суспільстві : Вітакультурний млин. Методологічний альманах. 2014. Модуль 16. С. 40-46.